

# Promemoria

## Skärpt straff för gravfridsbrott

---

(Justitiedepartementet)

### Promemorians huvudsakliga innehåll

I promemorian föreslås att straffbestämmelsen i brottsbalken om brott mot griftefrid kompletteras med en särskild straffskala för grovt brott. De olika svårhetsgraderna av brottet ska betecknas gravfridsbrott och grovt gravfridsbrott. Straffet för grovt gravfridsbrott föreslås vara fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om ett brott är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen tillfogat ett lik en svår skada, gärningen inneburit omfattande förstörelse eller annars varit av särskilt hänsynslös eller farlig art. Vidare föreslås att försök till gravfridsbrott samt försök, förberedelse och stämpling till grovt gravfridsbrott ska vara straffbart.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2022.

## Innehållsförteckning

1	Förslag till lag om ändring i brottsbalken .....	3
2	Ärendet.....	4
3	Bakgrund.....	4
3.1	Brottsbalkens reglering om gravfrid .....	4
3.2	Annan relevant lagstiftning .....	5
3.3	Påföljdsstatistik och praxis.....	5
3.4	Lagstiftningen i några andra nordiska länder .....	7
4	Allmänt om straffskalor, straffvärde, gradindelning och kvalifikationsgrunder .....	8
4.1	Straffskalor och straffvärde .....	8
4.2	Gradindelning och kvalifikationsgrunder.....	8
5	Skärpt straff för gravfridsbrott .....	9
5.1	Behovet av ett skärpt straff.....	9
5.2	Ett grovt gravfridsbrott bör införas.....	12
6	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	17
7	Konsekvenser av förslagen .....	17
8	Författningskommentar .....	18

# 1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 16 kap. 10 och 17 §§ brottsbalken ska ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse*

*Föreslagen lydelse*

## 16 kap.

### 10 §<sup>1</sup>

Den som obehörigen flyttar, skadar eller skymfligen behandlar lik eller *avlidens* aska, *öppnar grav eller eljest gör skada eller ofog på kista, urna, grav eller annat de dödas vilorum eller på gravvård*, döms för *brott mot griftefrid* till böter eller fängelse i högst två år.

Den som obehörigen flyttar, skadar eller skymfligen behandlar *ett lik eller en avlidens persons aska*, döms för *gravfridsbrott* till böter eller fängelse i högst två år. För *gravfridsbrott* döms även den som *obehörigen öppnar en grav eller förstör, skadar eller gör ofog på en kista, urna, grav eller ett annat vilorum för de döda eller en gravvård*.

*Om brottet är grovt, döms för grovt gravfridsbrott till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen tillfogat ett lik en svår skada, gärningen inneburit omfattande förstörelse eller annars varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.*

### 17 §<sup>2</sup>

För förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra myteri döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök till sådant barnpornografibrott som avses i 10 a § första stycket och försök eller förberedelse till grovt barnpornografibrott.

För förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra myteri döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för *försök till gravfridsbrott och försök, förberedelse eller stämpling till grovt gravfridsbrott samt för försök till sådant barnpornografibrott som avses i 10 a § första stycket och försök eller förberedelse till grovt barnpornografibrott*.

---

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.

<sup>1</sup> Senaste lydelse 1993:207.

<sup>2</sup> Senaste lydelse 2018:1140.

## 2 Ärendet

Straffbestämmelsen om brott mot griftefrid i brottsbalken föreskriver straffansvar för obehöriga åtgärder med den avlidnes kvarlevor och på föremål och utrymmen som är anordnade för förvarande av avlidna. Griftefrid är ett ålderdomligt uttryck som är liktydigt med gravfrid. Tillämpningsområdet för brottet har varit oförändrat sedan brottsbalken infördes och straffskalan ändrades senast för nästan 30 år sedan. Förändringar har sedan dess skett i samhället och i annan lagstiftning som kan påverka synen på allvaret i brottsligheten. Förekomsten av grova angrepp mot gravfriden synes dessutom ha ökat och i vissa fall tagit sig mer svårartade uttryck än tidigare.

Mot den bakgrunden finns anledning att överväga behovet av ett skärpt straff för brott mot griftefrid. En promemoria med ett sådant förslag har därför tagits fram.

## 3 Bakgrund

### 3.1 Brottbalkens reglering om gravfrid

Straffrättsliga regler om gravfrid har funnits under mycket lång tid i svensk rätt. Redan i landsskapslagarna fanns sådana bestämmelser som då främst omfattade tillgrepp från den avlidne. I 1864 års strafflag skyddades även den dödes frid och det var straffbart att olovligen ta upp eller på annat sätt misshandla lik. Genom 1948 års strafflagsreform utsträcktes regleringen till att även omfatta den avlidnes vilorum och gravvård.

Av lagtexten i 16 kap. 10 § brottsbalken följer att den straffbara gärningen består i att obehörigen flytta, skada eller skymfligen behandla lik eller avlidens aska, öppna grav eller göra skada eller ofog på kista, urna, grav eller annat de dödas vilorum eller på gravvård. Straffansvaret omfattar obehöriga åtgärder såväl med en död kropp som inte omhändertagits för gravsättning som åtgärder med ett gravlagt lik. I litteraturen har uttalats att det bör inte krävas särskilt mycket för att en åtgärd med en avlidens kvarlevor ska anses som skymflig. Regleringen omfattar även kista och urna, i vilken ett lik eller aska förvaras men som ännu inte förts till en grav. Med gravvård avses minnesmärke vid grav, t.ex. i form av en gravsten. En minneslund på en kyrkogård är att anse som en gravvård. Även en begravningsplats som sådan omfattas av straffbudet, inklusive t.ex. planteringar på en gravplats och minneslund. Däremot torde inte samtliga anordningar i anslutning till begravningsplatsen skyddas såsom t.ex. en häck kring en kyrkogård. (Se Roos, Brottsbalken [1962:700] 16 kap. 10 § Lexino 2018-09-02 [JUNO] och Ulväng m.fl., Brotten mot allmänheten och staten, 2 uppl. 2014 s. 217.) En grav som enligt bestämmelserna i kulturmiljölagen (1998:950) är att anse som en fornlämning omfattas inte av regleringen om brott mot griftefrid.

I rättspraxis har dömts för brott mot griftefrid för klotter på gravstenar men för skadegörelse avseende klotter på porten till ett gravkapell (se

rättsfallet RH 1997:54). I ett annat avgörande ansågs befattning med tandguld efter kremerade avlidna inte utgöra brott mot griftefrid eftersom gullet vid befattningen redan skilts från de avlidnas aska (se rättsfallet RH 1991:36).

Straffet för brott mot griftefrid är böter eller fängelse i högst två år. Försök, förberedelse eller stämpling till brottet är inte straffbart.

## 3.2 Annan relevant lagstiftning

Även i annan lagstiftning finns bestämmelser om hantering av avlidna människor.

Omhändertagande av avlidna utgör exempelvis en del av hälso- och sjukvårdens verksamhet och i 6 kap. 8 § patientsäkerhetslagen (2010:659) uttalas att hälso- och sjukvårdspersonal ska fullgöra sina uppgifter med respekt för den avlidne patienten samt att närstående ska visas hänsyn och omtanke.

Särskilda bestämmelser om ingrepp på avlidna som sker för att tillvarata organ eller annat biologiskt material finns i lagen (1995:831) om transplantation m.m. Av 3 och 4 §§ framgår att biologiskt material avsett för transplantation eller annat medicinskt ändamål får tas från en avliden, om denne har medgett det eller det på annat sätt kan utredas att åtgärden skulle stå i överensstämmelse med den avlidnes inställning. Sådant material får också tas om det inte finns anledning att anta att ingreppet skulle strida mot den avlidnes inställning och inte någon som stått den avlidne nära motsätter sig det (närståendeveto).

Föreskrifter om obduktioner och andra åtgärder med kroppen efter en avliden människa finns i lagen (1995:832) om obduktion m.m. Enligt 1 § ska den som ska göra ett ingrepp i eller vidta annan åtgärd med en död kropp fullgöra sin uppgift med respekt för den avlidne. En klinisk obduktion får utföras om den avlidne har medgett obduktion eller uttalat sig för en sådan åtgärd eller om det av andra skäl finns anledning att anta att obduktion skulle stå i överensstämmelse med den avlidnes inställning. En rättsmedicinsk undersökning får bl.a. göras om det inte skäligen kan bortses från möjligheten att dödsfallet har samband med ett brott.

I begravningslagen (1990:1144) finns bestämmelser om kremering, begravning och gravsättning. Enligt 5 kap. 1 § ska den avlidnes önskan om kremering och gravsättning följas om det är möjligt.

För att säkra gravfriden för de som omkom som en följd av passagerarfartyget Estonias förlisning infördes den 1 juli 1995 en särskild lag, lagen (1995:732) om skydd för gravfriden vid vraket efter passagerarfartyget Estonia, som innehåller ett straffsanktionerat förbud mot verksamhet som stör gravfriden i vraket efter passagerarfartyget Estonia och i ett anslutande område i Östersjön.

## 3.3 Påföljdsstatistik och praxis

Av Brottsförebyggande rådets (Brå) statistik framgår att det under åren 2010 till 2020 lagfördes totalt 94 brott mot griftefrid, 87 av brotten

lagfördes genom domslut, 6 genom strafföreläggande och 1 genom åtalsunderlåtelse. I 28 fall utgjorde brott mot griftefrid huvudbrottet. I 8 av dessa fall utdömdes fängelsestraff, varav strafflängden uppgick till 15 månader eller mer (genomsnitt 18 månader) i 6 fall.

I det följande redovisas ett antal avgöranden som rör allvarliga fall av brott mot griftefrid, men där den tilltalade inte samtidigt dömts för uppsåtligt dödande. I ett sådant avgörande dömdes den åtalade för grov misshandel och brott mot griftefrid. Gärningen avseende brott mot griftefrid bestod i att den åtalade lagt ett rep runt den dödes hals, släpat kroppen efter bilen en förhållandevis lång sträcka på allmän väg och sedan gjort sig av med kroppen i en kanal. Hovrätten uttalade i fråga om straffvärdet att gärningen innefattat flera skymfliga inslag och att kroppen tillfogats ytterligare svåra skador. Gärningen hade enligt hovrätten ett mycket högt straffvärde som låg i den övre delen av straffskalan. Påföljden bestämdes till fängelse i tre år. (Se Svea hovrätts dom den 18 januari 2017 i mål nr B 8286-16.) I ett annat avgörande frikändes den åtalade från ansvar för mord, samtidigt som ansvar dömdes ut för brott mot griftefrid som bestod i att den dömdes styckat, undanskaffat, transporterat samt eldat upp den dödes kropp. I fråga om brottets allvar uttalade tingsrätten att straffvärdet för gärningen var så högt att straffskalan för denna typ av agerande inte framstod som rimlig. Påföljden bestämdes av såväl tingsrätt som hovrätt till maxstraffet om fängelse i två år. (Se Svea hovrätts dom den 23 maj 2018 i mål nr B 1395-18.) I ett avgörande dömdes en man och en kvinna för brott mot griftefrid respektive medhjälp till brott mot griftefrid genom att de obehörigen flyttat, skadat och skymfligen behandlat målsägandens kropp genom att i en för ändamålet tillverkad gjutform gjuta in den i betong. I fråga om straffvärdet uttalade hovrätten att gärningen innefattat en mycket skymflig behandling av en död kropp med avsikten att kroppen aldrig skulle hittas. Påföljden bestämdes till fängelse i ett år och åtta månader för brott mot griftefrid respektive ett år för medhjälp till brottet. (Se Svea hovrätts dom den 11 december 2018 i mål nr B 3749-18.)

Nedan redovisas ett antal hovrättsavgöranden där den åtalade utöver brott mot griftefrid också dömts för uppsåtligt dödande. I ett sådant avgörande bestod griftefridsbrottet i att den åtalade skiljt ben, huvud och en arm från den avlidnes kropp och därefter förpackat delarna i olika emballage som han gömt undan på olika platser. Hovrätten konstaterade att agerandet inte bara var skymfligt och respektlöst utan medfört ett extra lidande för offrets anhöriga. Påföljden bestämdes till fängelse i 18 år. (Se Hovrätten för Nedre Norrlands dom den 17 juni 2015 i mål nr B 415-15.) I ett annat avgörande dömdes den åtalade för bl.a. mord och brott mot griftefrid. Gärningen avseende brott mot griftefrid bestod i att den åtalade med skarpt våld åstadkommit en närmast total delning av mjukdelarna på den avlidnes båda överarmar med inskärningar i båda överarmsbenen och genom att anlägga en brand som orsakat bl.a. hudskador. Påföljden bestämdes, med hänsyn till den åtalades ålder, till fängelse i 14 år. (Se Svea hovrätts dom den 10 oktober 2017 i mål nr B 7627-17.) I ett avgörande där en person dömdes för mord och brott mot griftefrid genom att denne skjutit målsäganden till döds och därefter släpat ut målsägandens kropp ut ur bostaden, lämnat den på en trottoar och skjutit ytterligare skott mot lår och underliv konstaterade hovrätten bl.a. att kroppen behandlats skymfligt genom att ytterligare skott avlossats. Påföljden bestämdes till

fängelse i 18 år. (Se Hovrätten för Västra Sveriges dom den 29 juli 2019 i mål nr B 3533-19.) I ett avgörande från Hovrätten för Västra Sverige dömdes den åtalade för mord och brott mot griftefrid. Gärningen avseende brott mot griftefrid bestod i att den åtalade skiljt målsägandens huvud från kroppen och därefter förvarat huvudet i en garderob. Såväl tingsrätten som hovrätten ansåg att den efterföljande hanteringen av kroppen varit skymflig och att den åtalade därför utöver mord skulle dömas för brott mot griftefrid. Påföljden bestämdes till fängelse i 18 år. (Se dom den 23 oktober 2020 i mål nr B 4402-20.)

Frågan om när det tillsammans med mord bör dömas särskilt för brott mot griftefrid har prövats i ett antal avgöranden från hovrätterna. Hovrätten för Nedre Norrland dömde t.ex. 2011 tre åtalade personer för mord och brott mot griftefrid. Gärningen avseende brott mot griftefrid bestod i att de åtalade bl.a. skiljt målsägandens huvud från kroppen. Hovrätten uttalade i frågan om de åtalade skulle dömas särskilt för brott mot griftefrid bl.a. att efterföljande hantering av en kropp efter ett mord ofta har en sådan naturlig koppling till mordet att det inte är rimligt att även döma för brott mot griftefrid. Det handlar då ofta om ett handlande som enbart syftar till att undgå upptäckt. Finns det däremot även ett betydande inslag av ytterligare kränkning av den döde och dennes anhöriga som därför tillför ytterligare kränkning till händelseförloppet bör det enligt hovrätten kunna dömas särskilt för brott mot griftefrid. (Se dom den 14 oktober 2011 i mål nr B 650-11.) I en dom från Göta hovrätt dömdes en person för mord och för brott mot griftefrid. Gärningen avseende brott mot griftefrid bestod i att den åtalade släpat ut målsägandens kropp i en trädgård, placerat kroppen under altanen och täckt över kroppen med jord. Då handlandet skett först cirka 12 timmar efter mordet ansågs gärningen vara så fristående från mordet att det inte ingick som ett led i detta. (Se dom den 27 juni 2013 i mål nr B 1052-13.) I ett mål från Hovrätten för Västra Sverige dömdes en person för mord, men frikändes för brott mot griftefrid. Såväl tingsrätten som hovrätten ansåg det visat att den åtalade flyttat målsägandens kropp, men att ett sådant undanskaffande av en kropp i anslutning till ett mord för att undgå upptäckt fick anses vara en del av mordet. (Se dom den 12 februari 2020 i mål nr B 5368-19.)

### 3.4 Lagstiftningen i några andra nordiska länder

I Danmark finns en bestämmelse som omfattar bl.a. kränkning av gravfriden och oanständig behandling av lik. Straffet för brottet är böter eller fängelse i högst sex månader (139 § strafflagen).

Även i Finland finns en bestämmelse om brott mot gravfriden. Bestämmelsen omfattar den som olovligen öppnar en grav eller ur denna tar ett lik eller en likdel, en kista eller en urna, behandlar ett obegravt lik på ett anstötligt sätt, eller skadar eller skändar en grav eller ett minnesmärke över en avliden. Straffskalan för brottet är böter eller fängelse i högst ett år (17 kap. 12 § strafflagen).

Den isländska motsvarigheten till brott mot griftefrid finns i strafflagen och omfattar dels vanhelgande av en grav och oanständig behandling av

en kropp, dels felaktig hantering av föremål som tillhör kyrkor och är avsedda att användas vid kyrkans ceremonier. Straffskalan för brottet är böter eller fängelse i högst sex månader (artikel 124).

## 4 Allmänt om straffskalar, straffvärde, gradindelning och kvalifikationsgrunder

### 4.1 Straffskalar och straffvärde

Ett allvarigare brott ska bestraffas strängare än ett mindre allvarligt brott och lika allvarliga brott ska bestraffas lika strängt. Dessa principer om proportionalitet mellan brott och straff och ekvivalens kommer till uttryck i 29 kap. 1 § brottsbalken. Enligt 29 kap. 1 § brottsbalken ska straff, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde. Av bestämmelsens andra stycke följer att vid bedömningen av straffvärdet ska den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit beaktas. Det ska särskilt beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person.

Med straffvärde avses brottets svårhet eller allvar i förhållande till andra brott. Det görs åtskillnad mellan det abstrakta och det konkreta straffvärdet. Med det abstrakta straffvärdet avses en hel brottstyps straffvärde uttryckt genom brottets straffskala. Strafflatituden i en straffskala uttrycks i böter eller fängelse. Det abstrakta straffvärdet är ett mått på hur allvarligt lagstiftaren ser på den aktuella brottstypen i förhållande till andra brott. Inom straffskalan ska i princip alla tänkbara gärningstyper som faller inom det aktuella tillämpningsområdet för brottet kunna inordnas, och straffskalan måste därför ha en viss spännvidd, från ett lägsta straff till ett högsta. Med det konkreta straffvärdet avses det straffvärde som fastställs för en enskild gärning. Vid den bedömningen ska bl.a. de principer om straffvärdebedömning som framgår av 29 kap. 1 § brottsbalken beaktas. Hänsyn ska även tas till försvårande och förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 2 och 3 §§ brottsbalken.

### 4.2 Gradindelning och kvalifikationsgrunder

Vid gradindelade brott är varje grad av brottet en egen brottstyp. Gradindelningen måste i princip ske före straffvärdebedömningen. Vid de allra flesta gradindelade brott överlappar straffskalorna varandra. För ett brott av normalgraden kan det t.ex. föreskrivas fängelse i högst fyra år medan brottets grova variant bestraffas med fängelse i lägst två och högst sex år. En anledning till denna överlappning är att inte alla faktorer som påverkar straffvärdet, eller i övrigt straffets längd, påverkar gradindelningen. Exempel på sådana faktorer är att den tilltalade avsett att brottet skulle få allvarigare följder än det faktiskt fått eller att det är fråga om ett sådant

återfall i brott som motiverar en straffskärpning. En viss överlappning av straffskalorna är alltså i regel motiverad.

Vid gradindelade brott är det vanligt att det anges vilka omständigheter, s.k. kvalifikationsgrunder, som särskilt ska beaktas vid bedömningen av till vilken grad en gärning ska hänföras. Det är emellertid inte nödvändigt att kvalificera brottet som grovt när någon av de angivna omständigheterna föreligger och heller inte uteslutet att bedöma brottet som grovt i fall där ingen av de angivna omständigheterna är för handen. En samlad bedömning ska alltid göras. För att ett brott ska bedömas som grovt krävs emellertid i princip att omständigheterna i det enskilda fallet framstår som försvårande i motsvarande grad som normalt gäller i de fall som anges i lagens exemplifiering (jfr t.ex. rättsfallen NJA 2018 s. 634, NJA 2018 s. 767 I och NJA 2019 s. 747).

## 5 Skärpt straff för gravfridsbrott

### 5.1 Behovet av ett skärpt straff

**Bedömning:** Det finns ett behov av ett skärpt straff för brott mot gravfriden.

#### Skälen för bedömningen

##### *Allmänna utgångspunkter och tidigare överväganden*

Den grundläggande utgångspunkten vid utformningen av straffskalor är brottets allvar. De straffskalor som anges i lagstiftningen är resultatet av kriminalpolitiska överväganden som slås fast efter de förhållanden och värderingar som råder vid tiden för deras tillkomst och efter en jämförelse med övriga straffbestämmelser. Straffskalan för ett brott ska spegla dess allvar och måste därför vara utformad så att ett straff som motsvarar brottets allvar kan dömas ut. Synen på hur allvarligt eller klandervärt ett brott är kan komma att förändras över tid. När synen på ett visst brott har förändrats mer varaktigt och inte kan få eller inte ges ett tillräckligt genomslag inom ramen för gällande lagstiftning måste den ändras.

Tillämpningsområdet för griftefridsbrottet har varit oförändrat sedan brottsbalken infördes 1965. Straffskalan för brottet ändrades 1993 genom att straffmaximum höjdes från fängelse i högst sex månader till fängelse i två år. Skärpningen utgjorde en del i behandlingen av Fängelsestraffkommitténs förslag till ändrade straffskalor för flera brott. Som skäl för ändringen angavs att det kunde förekomma fall av brott mot griftefrid som var så allvarliga att straffskalan inte räckte till. (Se prop. 1992/93:141 om ändring i brottsbalken m.m. s. 43.) I ett samtidigt pågående lagstiftningsarbete hade den s.k. Transplantationsutredningen föreslagit att en särskild straffskala för grovt brott mot griftefrid skulle införas med ett straffmaximum på fängelse i fyra år (se SOU 1992:16 Kroppen efter döden s. 306–307). Vid behandlingen av utredningens betänkande ansågs det dock inte finnas skäl att ta upp frågan om straffskalans utformning till

förnyad prövning (se prop. 1994/95:148 Transplantationer och obduktioner m.m. s. 71–72).

### *Förändringar har skett i annan lagstiftning*

Sedan dess har det emellertid skett förändringar som gör att en skärpt straffskala för brott mot griftefrid på nytt bör övervägas.

Synen på angrepp på enskildas integritet är strängare i dag. Flera lagstiftningsåtgärder har vidtagits för att höja straffnivån för allvarliga angrepp på någons liv, hälsa eller trygghet till person (se bl.a. prop. 2009/10:147 Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m. och prop. 2016/17:108 Straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott) och för att stärka det straffrättsliga skyddet för den personliga integriteten. Exempelvis har det införts nya straffbestämmelser om kränkande fotografering, olovlig identitetsanvändning och olaga integritetsintrång (se prop. 2012/13:69 Kränkande fotografering, prop. 2015/16:150 Straffrättsligt skydd mot olovlig identitetsanvändning och prop. 2016/17:222 Ett starkt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten). Även beträffande tillgrepps- och skadegörelsebrotten har förändringar genomförts i syfte att ge integritetskränkande inslag ett ökat genomslag vid den straffrättsliga bedömningen (se bl.a. prop. 2016/17:131 Grovt fordringsbedrägeri och andra förmögenhetsbrott och prop. 2020/21:52 Tillträdesförbud till butik och förstärkt straffrättsligt skydd mot tillgreppsbrottslighet).

Till det anförda kommer att det lidande som åsamkas närstående till brottsoffer har tillmätts en allteftersom större betydelse i rättsutvecklingen, exempelvis genom utvidgningen av rätten till anhörigersättning (se t.ex. prop. 2000/01:68 Ersättning för ideell skada). Vidare har vikten av att den enskildes vilja respekteras även efter döden lyfts fram t.ex. i regelverken om transplantation och obduktion (se prop. 1994/95:148 s. 19 f.).

Straffbestämmelsen om brott mot griftefrid är visserligen placerad i 16 kap. brottsbalken om brott mot allmän ordning och anses alltså systematiskt som ett brott mot staten. Straffbudet tar också närmast sikte på att skydda ett allmänt intresse av att avlidna och deras vilorum ska behandlas med vördnad och respekt och inte utsättas för otillättna ingrepp eller skada. Begravningsplatser utgör dessutom en viktig del av det gemensamma kulturarvet (jfr prop. 1990/91:10 med förslag till begravningslag s. 22). Regleringen om gravfrid i brottsbalken får emellertid också anses ha till syfte att värna den enskildes avlidnes integritet och värdighet. Även om en död person inte kan anses ha några intressen i egentlig mening har var och en under sin livstid berättigade anspråk på att kunna bestämma över vad som ska hända med den döda kroppen och att kunna leva i en förvisning om att den kommer att behandlas med hänsyn. Anspråk som också kommer till tydligt uttryck på flera andra ställen i rättsordningen, exempelvis i patientsäkerhetslagen och i regelverken om begravnings-, transplantation och obduktion (se avsnitt 3.2). Ett angrepp på gravfriden utgör ett obehörigt intrång i dessa intressen, samt kan vara kränkande för efterlevande anhöriga och upplevas som ett angrepp även på deras personliga sfär. Det framstår mot den bakgrunden som konsekvent att den skärpta synen på angrepp av enskildas integritet även bör få genomslag vid bedömningen av svårheten i brott som riktar sig mot gravfriden.

### *Den nuvarande straffskalan är inte tillräcklig*

Till det anförda kommer att förekomsten av grova angrepp mot gravfriden synes ha ökat i omfattning och i vissa fall tagit sig mer svårartade uttryck än tidigare. Bland annat har det förekommit ett antal fall av likskändningar där den döda kroppen har bränts upp eller kroppsdelar avlägsnats. Förutom att sådana gärningar utgör en synnerligen grov kränkning av den avlidne och orsakar lidande hos närstående, kan de också medföra att en utredning om dödsfallet försvåras. Det sistnämnda tycks också ofta utgöra det huvudsakliga motivet för brottet. I vissa fall kan sådana handlingar dessutom hindra efterlevande från att ta ett avsked av den avlidne. Sammantaget kan på goda grunder ifrågasättas om den nuvarande straffskalan för brott mot griftefrid ger utrymme för att kunna döma ut en proportionerlig påföljd i de allvarligaste fallen.

Vidare förekommer det fall av omfattande förstörelse av begravningsplatser, t.ex. i form av klotter och omkullvälta gravstenar, ibland med hatbrottsmotiv (se bl.a. Brås rapport Antisemitiska hatbrott 2019:4 s. 44–45 och 52–54). Sådana handlingar kan visserligen omfattas av straffbestämmelser med strängare straffskala, t.ex. grov skadegörelse med ett maximistraff om fängelse i sex år (12 kap. 3 § brottsbalken). Särkriminaliseringen av brott som riktar sig mot gravfriden får emellertid sägas betona det särskilda allvar i den brottslighet som avses. Straffskalan bör därför också vara tillräckligt vid för att utdömda straff ska kunna återspegla brottets svårhet vid alla typer av gärningar som riktar sig mot den bestämmelsens skyddsintressen.

Vad gäller griftefridsbrottets straffmaximum framstår nuvarande nivå också som förhållandevis låg, dels jämfört med andra brott mot allmän ordning som kan innehålla kränkande inslag som grov hets mot folkgrupp med ett maximistraff om fyra år (16 kap. 8 § brottsbalken) och grovt barnpornografibrott med ett maximistraff på sex år (16 kap. 10 a § brottsbalken), dels jämfört med annan brottslighet som kan innebära integritetsintrång eller förstörelse av egendom som grovt olaga hot och grovt olaga integritetsintrång, båda med ett straffmaximum på fyra år (4 kap. 5 och 6 d §§ brottsbalken), samt grov skadegörelse med ett straffmaximum på sex år (12 kap. 3 § brottsbalken).

För att det finns ett behov av en skärpt straffskala för griftefridsbrott talar dessutom det förhållandet att den övre delen av straffskalan förefaller utnyttjas på ett annat sätt än vad som i allmänhet är fallet vid straffmätning för andra brott. Av påföljdsstatistiken för den senaste tioårsperioden framgår således att den övre fjärdedelen av straffskalan har använts i en majoritet av de fall där fängelse dömts ut som påföljd (se avsnitt 3.3).

### *Det finns behov av ett skärpt straff*

Sammanfattningsvis står det klart att det finns fog för en skärpt syn på allvarliga fall av brott mot gravfriden och att griftefridsbrottets nuvarande straffskala inte ger ett tillräckligt utrymme för att i alla situationer kunna döma ut straff som står i proportion till brottets allvar. För att straffen på ett adekvat sätt ska motsvara brottslighetens svårhet finns därför ett behov av ett skärpt straff för det brottet.

## 5.2 Ett grovt gravfridsbrott bör införas

**Förslag:** Den straffrättsliga regleringen om brott mot gravfriden i brottsbalken skärps. Brottet ska betecknas gravfridsbrott och kompletteras med en rubricering för grovt brott som betecknas grovt gravfridsbrott. Straffet för grovt brott ska vara fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen tillfogat ett lik en svår skada, gärningen inneburit omfattande förstörelse eller annars varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Försök till gravfridsbrott samt försök, förberedelse och stämpling till grovt gravfridsbrott ska kriminaliseras.

### Skälen för förslaget

*Det bör införas ett grovt gravfridsbrott med en särskild straffskala*

Straffet för brott mot griftefrid är böter eller fängelse i två år. Med hänsyn till att straffvärdet kan variera avsevärt bör böter behållas i straffskalan. För att åstadkomma och ge utrymme för skärpta straff vid allvarligare fall bör i stället regleringen kompletteras med ett grovt brott med en särskild straffskala. Den straffskalan ska vara tillräckligt vid för att utdömda straff ska kunna motsvara brottets svårhet vid alla typer av gärningar som riktar sig mot griftefridsbrottets skyddsintressen, t.ex. även fall av allvarliga likskändningar eller omfattande förstörelse av begravningsplatser. För att möjliggöra en sådan straffmätning bör straffskalan sträcka sig upp till fängelse i högst fyra år. Ett sådant straffmaximum framstår också som proportionerligt i förhållande till dels andra brott mot allmän ordning som kan innehålla kränkande inslag, t.ex. grov hets mot folkgrupp, dels med annan brottlighet som kan innebära integritetsintrång eller förstörelse av egendom, t.ex. grovt olaga hot, grovt olaga integritetsintrång och grov skadegörelse.

Mot bakgrund av den typ av gärningar som är avsedda att omfattas av det grova brottet får vidare ett minimistraff om sex månader anses välavvägt. Minimistraffet speglar då straffvärdet av ett grovt brott på en lägsta nivå. Beträffande normalgradsbrottet bör nuvarande straffmaximum på fängelse i högst två år behållas.

Straffskalan för det grova brottet bör alltså vara fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. För att säkerställa att omständigheter som kan anses som försvårande ska få ett tydligt genomslag i rättstillämpningen bör i lagtexten vidare anges vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt, s.k. kvalifikationsgrunder. Vilka kvalifikationsgrunder som bör införas behandlas nedan.

Slutligen bör griftefridsbrottet byta brottsbeteckning, från brott mot griftefrid till den mer moderna beteckningen gravfridsbrott. Den grova svårhetsgraden ska betecknas grovt gravfridsbrott. Paragrafen bör också moderniseras språkligt på så sätt att ordföljden *öppnar grav eller eljest gör skada eller ofog på kista, urna, grav eller annat de dödas vilorum eller på gravvård* byts ut mot *öppnar grav eller förstör, skadar eller gör ofog på en kista, urna, grav eller annat vilorum för de döda eller en gravvård*. En sådan förändring bidrar även till att något anpassa uttrycksätten när det

gäller skadegörande handlingar till skadegörelsebrottet och innebär inte att det straffbara området förändras.

Införandet av ett grovt gravfridsbrott med ett minimistraff om sex månader får bl.a. till följd att hemlig övervakning av elektronisk kommunikation kommer att kunna användas vid förundersökning om ett sådant brott (27 kap. 19 § tredje stycket 1 rättegångsbalken). De straffprocessuella konsekvenserna av förslaget får anses vara rimliga redan av det skälet att en strängare syn på den aktuella brottsligheten bör kunna motivera att tvångsmedel kan användas i större utsträckning. Möjligheterna att utreda och lagföra dessa brott bör alltså vara desamma som vid annan, lika allvarlig brottslighet.

### *Vilka kvalifikationsgrunder bör införas?*

Av betydelse för bedömningen av allvaret i ett gravfridsbrott är främst gärningens karaktär och omfattning. I en särskild kvalifikationsgrund bör lyftas fram angrepp som typiskt sett får anses utgöra en svårartad kränkning av den dödes värdighet. Det handlar då framförallt om handlingar som innebär att den avlidnes lik skadas. En sådan kvalifikationsgrund skulle lämpligen kunna formuleras på så sätt att det vid gradindelningen särskilt bör beaktas om gärningsmannen tillfogat ett lik en svår skada.

Vid gradindelningen bör även kunna beaktas särskilt om gärningen inneburit omfattande förstörelse, t.ex. av en begravningsplats eller motsvarande. Förutom att sådana handlingar kan medföra lidande för en vid krets av efterlevande kan de också innebära att stora ekonomiska kostnader uppstår liksom att betydande kulturella värden skadas eller går förlorade. När det gäller tillämpningen av en sådan kvalifikationsgrund bör framhållas att uttrycket omfattande förstörelse inte är ett enhetligt straffrättsligt begrepp. Att rekvisitet förekommer i andra straffbestämmelser, t.ex. i straffbudet om allmänfarlig ödeläggelse (13 kap. 3 § brottsbalken), innebär således inte att dess innebörd när det gäller krav på skadornas kvantitativa storlek ska gälla även vid grovt gravfridsbrott.

Vidare bör bestämmelsen om grovt gravfridsbrott tillföras ytterligare kvalifikationsgrunder som kan innefatta andra relevanta omständigheter som kan påverka gärningens allvar. I flera andra straffbestämmelser i brottsbalken förekommer kvalifikationsgrunderna särskilt hänsynslös eller farlig art, se t.ex. straffbudet om grovt olaga tvång, grovt olaga hot, grovt dataintrång, grovt rån och grov skadegörelse (4 kap. 4, 5 och 9 c §§, 8 kap. 6 § och 12 kap. 3 § brottsbalken). Dessa kvalifikationsgrunder fyller ofta funktionen att fånga upp olika försvärande omständigheter som inte passar in under några andra sådana grunder, men som det finns skäl att se särskilt allvarligt på. Kvalifikationsgrunden hänsynslös art tar ofta sikte på försvärande omständigheter gällande brottsoffrets situation eller karaktären på angreppet, t.ex. om det inneburit en särskild integritetskränkning, medan gärningar av farlig art oftast tar sikte på försvärande omständigheter som t.ex. är hänförliga till det sammanhang i vilket gärningen företagits. Det kan t.ex. handla om förslagna tillvägagångssätt. (Se prop. 2015/16:113 Bättre straffrättsliga verktyg mot organiserad brottslighet s. 66–67 och prop. 2016/17:131 s. 67–68.)

Som redovisas ovan kan gravfridsbrott rymma integritetskränkande inslag (avsnitt 5.1). Det förekommer att gravfridsbrott begås i vetskap om att det som angrips kan vara av särskild betydelse för berörda efterlevande och utförs i syfte att åstadkomma en allvarligare kränkning än vad som på annat sätt motsvaras av det som förstörs. Om angreppet på det sättet innebär en särskild kränkning, bör gravfridsbrottet kunna bedömas som grovt även om angreppet i övrigt inte kan sägas ha varit av särskilt allvarligt eller omfattande slag. Det kan exempelvis handla om gärningar som begås med hatbrottsmotiv eller på annat sätt framstår som särskilt kränkande mot den döde eller dennes efterlevande. En annan faktor som bör kunna påverka bedömningen av gärningens allvar är om den kan medföra att en utredning om dödsfallet försvåras, t.ex. i fråga om det har samband med ett brott. För att omständigheter som dessa ska få genomslag i rättstillämpningen är det lämpligt att det, med förebild i annan lagstiftning, i regleringen om gravfridsbrott också anges att det vid bedömningen av om brottet är grovt särskilt ska beaktas om gärningen varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Sammanfattningsvis bör vid bedömningen av om ett gravfridsbrott är grovt särskilt beaktas om gärningsmannen tillfogat ett lik en svår skada, gärningen inneburit omfattande förstörelse eller annars varit av särskilt hänsynslös eller farlig art. Av naturliga skäl kommer en viss överlappning kunna uppstå mellan kvalifikationsgrunderna. Uppräkningen av olika omständigheter är som framgår i avsnitt 4.2 inte uttömmande. Omständigheterna kan föreligga i olika grad och vara sådana att de framstår som betydligt allvarligare än vad som krävs för att kvalificera ett brott som grovt. I de fall sådana omständigheter som anges i kvalifikationsgrunderna inte kan beaktas tillräckligt genom gradindelning ska de också verka förhöjande på straffvärdet (jfr t.ex. Högsta domstolen dom den 20 maj 2021 i mål nr B 4294-20). I enlighet med vad som redogörs för ovan kan vid de allvarligaste fallen av ett grovt gravfridsbrott ofta den övre delen av straffskalan behöva komma till användning för att kunna döma ut en proportionerlig påföljd.

Hur de olika kvalifikationsgrunderna är avsedda att tillämpas behandlas i författningskommentaren.

#### *Vissa förstadier till gravfridsbrott och grovt gravfridsbrott bör kriminaliseras*

Straffansvar för försök, förberedelse och stämpling till brott enligt 23 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken förutsätter att det för brottet är särskilt föreskrivet att brottet är straffbelagt på dessa förstadier. För försök döms den som påbörjat utförandet av visst brott utan att det kommit till fullbord, förutsatt att fara funnits för att brottet skulle fullbordas eller sådan fara varit utesluten endast på grund av tillfälliga omständigheter. Straffansvaret för förberedelse till brott träffar den som, med uppsåt att utföra eller främja brott, t.ex. lämnar pengar som betalning för ett brott. För förberedelse döms också den som med sådant uppsåt skaffar, tillverkar, lämnar, tar emot, förvarar, transporterar, sammanställer eller tar annan liknande befattning med något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott. Med stämpling förstås att någon i samråd

med någon annan beslutar gärningen eller att någon söker anstifta någon annan eller åtar eller erbjuder sig att utföra den.

Kriminalisering av förstadier till brott är avsett att förbehållas allvarliga brott. Utgångspunkten vid bedömningen av om ett brott bör straffbeläggas på förstadiet är framförallt det fullbordade brottets straffskala. Hänsyn behöver dock också tas till det självständiga brottets konstruktion. Det måste vidare undersökas om införandet av ett straffansvar skulle få praktisk betydelse. Utrymmet för att straffbelägga försök till brott är något större än beträffande förberedelse och stämpling eftersom de senare brottsformerna avser gärningar som i regel befinner sig på ett längre avstånd från fullbordat brott. Vad gäller stämpling till brott har uttalats att stämpling som huvudregel inte bör betraktas som en mindre allvarlig osjälvständig brottsform än förberedelse till samma brott. Det talar för att kriminalisera stämpling när förberedelse kriminaliseras. (Jfr t.ex. prop. 2015/16:113 s. 39–41.)

Vad gäller kriminalisering av försökshandlingar kan visserligen konstateras att gravfridsbrott har en så tidig fullbordanspunkt att det praktiska utrymmet för försök till brott är förhållandevis begränsat. Om en person tar sig in på en begravningsplats, eller otillåtet bereder sig tillträde till ett annat område eller utrymme, i syfte att begå ett gravfridsbrott kan emellertid försökspunkten i vissa fall anses vara uppnådd. När det därefter gäller tillämpningsområdet för förberedelse- och stämplingshandlingar torde exempelvis sådana straffvärda situationer kunna uppstå att en person betalar en annan person för att undanskaffa en död kropp efter ett mord, eller att två eller fler personer beslutar att genomföra en sådan åtgärd. Det kan också handla om att flera personer kommer överens om att utföra en mer omfattande förstörelse av en begravningsplats. Det finns alltså ett reellt tillämpningsområde för såväl försök, förberedelse- som stämplingshandlingar i förhållande till gravfridsbrott.

Vidare är straff på liknande nivåer som nu föreslås för grovt gravfridsbrott föreskrivet för andra brott med integritetskränkande eller skadegörande inslag som är kriminaliserade på försöks- förberedelse och stämplingsstadiet. Det handlar om exempelvis grovt olaga hot, grovt olaga tvång och grov skadegörelse. Straffskalan för grovt gravfridsbrott är alltså sådan att en kriminalisering av försök, förberedelse och stämpling till grovt gravfridsbrott är rimlig.

Frågan om att kriminalisera försök till gravfridsbrott av normalgraden övervägdes inte i samband med att straffmaximum för det brottet höjdes 1993. Även gravfridsbrott av normalgraden får emellertid anses straffvärda på försöksstadiet. Som en jämförelse kan konstateras att försök till skadegörelse, som har samma straffskala som gravfridsbrott, är straffbelagt. Det kan vidare vara svårt att bedöma om ett ännu inte fullbordat gravfridsbrott skulle vara att bedöma som grovt brott och därför vara straffbart som försök till grovt gravfridsbrott. Försök till gravfridsbrott av normalgraden bör därför kriminaliseras. Förberedelse och stämpling till gravfridsbrott av normalgraden bör emellertid inte straffbeläggas.

Sammantaget görs alltså bedömningen att försök till gravfridsbrott och grovt gravfridsbrott samt förberedelse och stämpling till grovt gravfridsbrott bör kriminaliseras. Att vissa bevissvårigheter kan förmodas uppstå,

eller att de aktuella förfarandena ofta kan utgöra straffbara förstadier även till andra brott, är inte tillräckligt tungt vägande skäl mot en sådan ordning.

#### *Förhållandet till annan lagstiftning*

Ett handlande som utgör gravfridsbrott kan beroende på omständigheterna också innefatta brott enligt andra straffbestämmelser. Vad som ska gälla när ett och samma handlande är straffbelagt enligt olika straffbestämmelser, finns det inte någon generell reglering om i svensk rätt. Allt efter omständigheterna får den lösning väljas som framstår som mest följdriktig och rimlig. En princip som brukar upprätthållas är att det ena brottet konsumerar det andra om bestämmelserna har samma eller liknande kriminalpolitiska grund. I sådana fall bör normalt det strängare straffbudet vara tillämpligt och det mindre allvarliga brottet konsumeras. Detta gäller särskilt om skillnaden i straffskalor är stor. Vissa brott kan också komma att konsumeras på grund av att de betraktas som medbestäffade med annan brottslighet för vilken gärningsmannen ska dömas. Det är dock inte alltid så att det brott som kan bestraffas strängast konsumerar de övriga. En mer speciell brottsbeskrivning kan ha företräde framför en mer allmän. (Se bl.a. NJA 2012 s. 535 p. 10 och NJA 2013 s. 397 p. 16 och Asp m.fl., *Kriminalrättens grunder*, 2 uppl., 2013, s. 485–486 och 489–491.)

Vid mord eller dråp har i praxis ansetts att gärningsmannens eventuella efterföljande hantering av den döda kroppen ska anses som en medbestäffad gärning om befattningen skett t.ex. uteslutande för att dölja dödandet. Om den efterföljande befattningen däremot innebär ett betydande inslag av ytterligare kränkning av den döde och dennes anhöriga kan det komma i fråga att döma såväl för det uppsåtliga dödandet som gravfridsbrott. (Se bl.a. Hovrätten för Nedre Norrlands dom den 14 oktober 2011 i mål nr B 650-11 och Roos, *Brottsbalken* [1962:700] 16 kap. 10 § Lexino 2018-09-02 [JUNO]). I ett refererat hovrättsavgörande har vidare ansetts att brott mot griftefrid konsumerar ansvar för skadegörelse medan grov skadegörelse ansetts ha företräde framför brott mot griftefrid (se rättsfallet RH 1997:54). I avgörandet hade ett antal ungdomar haft omkull eller brutit sönder gravvårdar m.m. samt klottrat på gravvårdar och kyrkobyggnader. I två av tre fall dömdes endast för grov skadegörelse och i det tredje fallet dömdes för brott mot griftefrid såvitt avsåg den del av gärningen som gällde klotter på två gravvårdar och för skadegörelse såvitt avsåg den del av gärningen som gällde klotter på en kapellport.

Framförallt det föreslagna grova gravfridsbrottet, som ger uttryck för en skärpt syn på sådan brottslighet, bör leda till att det oftare än med nuvarande ordning blir aktuellt att döma samtidigt för ett gravfridsbrott och det uppsåtliga dödandet. Utrymme bör också finnas att i vissa fall döma för grovt gravfridsbrott i stället för grov skadegörelse.

## 6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

**Förslag och bedömning:** Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2022. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

**Skälen för förslaget och bedömningen:** Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Det föreslås att detta sker den 1 juli 2022.

Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte. Det följer av 5 § andra stycket lagen (1964:163) om införande av brottsbalken att straff ska bestämmas efter den lag som gällde när gärningen företogs om inte annan lag gäller då dom meddelas som leder till frihet från straff eller ett lindrigare straff.

## 7 Konsekvenser av förslagen

**Bedömning:** Förslaget medför endast begränsade kostnader för rättsväsendets myndigheter och kan hanteras inom myndigheternas befintliga ramar.

**Skälen för bedömningen:** Förslagen kommer att leda till längre strafftider och att fler lagöverträdare döms till fängelse vid allvarligare fall av brott mot gravfriden. Antalet lagföringar för brott mot griftefrid per år är dock begränsat. Under 2019 lagfördes tio brott mot griftefrid. Ett av dessa utgjorde huvudbrott och föranledde ett fängelsestraff på mer än en men högst två månader. Under 2020 lagfördes 18 brott mot griftefrid varav två huvudbrott. I båda fallen bestämdes påföljden till böter. Förslaget om ett grovt gravfridsbrott är avsett att ta sikte på allvarligare fall och antalet lagföringar per år för det brottet kan därmed förväntas bli få. De tillkommande kostnaderna för Kriminalvården med anledning av förslagen kan därför antas vara begränsade och bör kunna hanteras inom myndighetens befintliga anslag.

Förslaget kan inte heller antas leda till en nämnvärd ökning av antalet förundersökningar eller rättegångar. Förslaget om ett grovt gravfridsbrott utgör i sig inte heller en utvidgad kriminalisering. De marginella kostnader som av andra skäl kan uppstå, t.ex. i form av utbildningskostnader, för Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Sveriges Domstolar bör inte bli större än att de kan rymmas inom ramen för myndigheternas befintliga anslag. Förslagen bedöms alltså inte innebära några ökade kostnader av betydelse för rättsväsendets andra myndigheter och inte heller för det allmänna i övrigt.

## 8 Författningskommentar

### Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

#### 16 kap.

**10 §** Den som obehörigen flyttar, skadar eller skymfligen behandlar *ett* lik eller *en* avlidens persons aska, döms för *gravfridsbrott* till böter eller fängelse i högst två år. För *gravfridsbrott* döms även den som obehörigen öppnar en grav eller förstör, skadar eller gör ofog på en kista, urna, grav eller ett annat vilorum för de döda eller en gravvård.

*Om brottet är grovt, döms för grovt gravfridsbrott till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen tillfogat ett lik en svår skada, gärningen inneburit omfattande förstörelse eller annars varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.*

Paragrafen, som reglerar straffansvar för gärningar som riktar sig mot gravfriden, ändras dels genom att brottsbeteckningen ändras från brott mot griftefrid till gravfridsbrott, dels genom att det i ett nytt andra stycke införs en särskild straffskala och rubricering för grovt gravfridsbrott. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Det första stycket ändras redaktionellt. Ändringarna syftar till att förenkla och modernisera regleringen och innebär inte någon ändring i sak.

I det nya andra stycket anges att om brottet är grovt ska dömas för grovt gravfridsbrott till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. I stycket införs även omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om gravfridsbrottet är grovt (s.k. kvalifikationsgrunder). Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen tillfogat ett lik en svår skada, gärningen inneburit omfattande förstörelse eller annars varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Med att gärningsmannen tillfogat ett lik en svår skada avses t.ex. att liket skadats genom avskärning eller avhugning (stympats), bränts eller på annat sätt tillfogats en svårare skada. Med omfattande förstörelse avses framförallt vandalisering av gravplatser eller andra föremål och utrymmen som omfattas av paragrafens tillämpningsområde, t.ex. i form av en avsevärd mängd klotter eller ett stort antal omkullvälta gravstenar. Kraven i dessa avseenden bör inte sättas alltför högt.

I kvalifikationsgrunden särskilt hänsynslös art innefattas gärningar som inte nödvändigtvis lett till att ett lik fått svårare skador eller medfört omfattande materiell förstörelse men som i och för sig kan vara grova eftersom de innefattat särskilt kränkande inslag. Det kan handla om gärningar som utförts med hatbrottsmotiv eller sådana gärningar där den döda kroppen, eller dess gravplats, ordnats eller hanterats på ett särskilt nedvärderande eller kränkande sätt, eller på ett sätt som är ägnat att väcka uppmärksamhet.

Att en gärning kvalificeras som grovt brott på grund av sin särskilt farliga art kan exempelvis komma i fråga om den föregåtts av noggrann planering. Vidare bör det förhållande att gärningsmannen hanterat den avlidnes kropp på ett sätt som innebär att dödsorsaken inte kan fastställas, eller att utredningen av ett misstänkt brott på annat sätt försvåras, normalt kunna medföra att brottet bedöms som grovt. Ett exempel på det

sistnämnda är att gärningsmannen har undanskaffat liket för att det inte ska upptäckas.

Uppräkningen är inte uttömmande. Frågan om brottet ska bedömas som grovt ska avgöras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet.

Straffet för grovt gravfridsbrott är fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Införandet av ett grovt gravfridsbrott med en särskild straffskala syftar att höja straffnivån vid allvarliga fall av gravfridsbrott och att det ska vara möjligt att döma ut ett straff som står i proportion till brottets allvar. Minimistraffet på sex månader speglar straffvärdet av ett grovt brott på en lägsta nivå. De omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om gravfridsbrottet är grovt kan föreligga tillsammans och i olika grad. Om de omständigheter som föranleder att gravfridsbrott bedöms som grovt inte beaktas tillräckligt genom brottsrubriceringen ska de verka förhöjande på straffvärdet. Exempelvis i de fall ett lik vanställts svårt eller bränts upp torde normalt den övre delen av straffskalan behöva komma till användning för att kunna döma ut en proportionerlig påföljd. Straffvärdet bör ofta också anses ligga över den nedersta delen av straffskalan om flera av de omständigheter som ska beaktas särskilt vid bedömningen av om brottet är grovt samtidigt har förelegat.

Ändringen av straffskalan kan innebära att ett grovt gravfridsbrott inte konsumeras av exempelvis ett grovt skadegörelsebrott. Ytterst får emellertid domstolen göra en prövning i varje enskilt fall enligt gällande konkurrensprinciper.

**17 §** För förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra myteri döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för *försök till gravfridsbrott och försök, förberedelse eller stämpling till grovt gravfridsbrott samt för försök till sådant barnpornografibrott som avses i 10 a § första stycket och försök eller förberedelse till grovt barnpornografibrott.*

I paragrafen regleras straffansvar för osjälvständiga brott i 16 kap. Paragrafen ändras på så sätt att även försök till gravfridsbrott samt försök, förberedelse och stämpling till grovt gravfridsbrott straffbeläggs. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.